

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 11. dubna 2023 ve věci č. 46519/20 – *T. H. proti Bulharsku*

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně shledal, že u žáka základní školy s psychosociálním postižením a problémovým chováním nedošlo během prvních dvou let školní docházky k přímé ani nepřímé diskriminaci v přístupu ke vzdělání na základě zdravotního postižení, a tím ani k porušení článku 14 ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel narozený v roce 2004 měl problémy s chováním v základní škole. Škola se na začátku prvního roku jeho docházky snažila situaci řešit různými úpravami. Přesto stěžovatel v první třídě narušoval výuku a byl agresivní směrem ke svým spolužákům. Škola se rozhodla situaci řešit disciplinárním trestem – varováním, že stěžovatel bude muset odejít na jinou školu. Na začátku dalšího školního roku byla stěžovateli diagnostikována hyperkinetická porucha a specifická vývojová porucha učení. Škola se společně s rodiči opět pokoušela najít úpravy, které by vyhovovaly vzdělávacím potřebám stěžovatele. K incidentům ale stále docházelo, stěžovali si také rodiče ostatních žáků. Proto stěžovatel nejprve přerušil výuku a poté dokončil vzdělání na jiné škole.

Ve svém podání ke Komisi pro ochranu před diskriminací stěžovatel tvrdil, že ho na škole, kterou první dva roky navštěvoval, diskriminovala třídní učitelka a ředitelka. Měly stěžovatele šikanovat a nezajistit mu vzdělávání způsobem, který by vycházel z jeho speciálních vzdělávacích potřeb. Stěžovatel se svou námitkou neuspěl u Komise ani před vnitrostátními soudy.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 2 PROTOKOLU Č. 1

Podle Soudu jednotlivé stěžovatelovy námitky spadají pod článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1 Úmluvy. Nebylo nutné zvlášť zkoumat možné dopady do soukromého života stěžovatele podle článku 8, protože v tomto případě spadaly pod ustanovení uvedená výše (*G.L. proti Itálii*, č. 59751/15, rozsudek ze dne 10. září 2020, § 34, 50 a 76).

a) K přijatelnosti

Soud poznamenal, že se stěžovatel sice obrátil na Komisi pro ochranu před diskriminací, ale jeho podání směřovalo jen vůči ředitelce školy a třídní učitelce. Příkoří, která stěžovatel namítal ze strany jiných učitelů, tak vnitrostátní orgány nemohly napravit, protože k tomu nedostaly příležitost (srov. *Horváth a Kiss proti Maďarsku*, č. 11146/11, rozsudek ze dne 29. ledna 2013, § 87). Soud proto stížnost v části, která se týkala tvrzené diskriminace ze strany jiných osob než ředitelky a třídní učitelky, označil za nepřijatelnou pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

Zbytek stížnosti Soud označil za přijatelný. Uvedl, že stížnost vznáší dostatečně komplexní skutkové i právní otázky, aby si žádala věcný přezkum. V této souvislosti Soud zejména zdůraznil, že skutečnost, že namítaného porušení se dopustil personál školy, neznamená neslučitelnost *ratione personae* s ustanoveními Úmluvy (srov. *Costello-Roberts proti Spojenému království*, č. 13134/87, rozsudek ze dne 25. března 1993, § 25–28).

b) K odůvodnění

1. Obecné zásady vyplývající z judikatury Soudu

Soud připomněl, že článek 14 Úmluvy zakazuje diskriminaci kvůli zdravotnímu postižení, které spadá pod „jiné postavení“. Takovou diskriminaci představuje méně příznivé zacházení bez objektivního a rozumného odůvodnění, nebo také neposkytnutí přiměřených úprav, jak je definuje článek 2 Úmluvy

o ochraně práv osob se zdravotním postižením. U vzdělání mohou mít přiměřené úpravy například podobu úprav vzdělávacího plánu, vyškolení učitelů nebo vhodného vybavení budovy školy. Záleží vždy na druhu postižení, přičemž toho postižení může být nejen fyzické, ale také duševní nebo mít podobu poruch chování (např. *G.L. proti Itálii*, cit. výše, § 49–54, 57 a 62–63).

2. Zda byl stěžovatel vystaven méně příznivému zacházení kvůli svému postižení

V prvním kroku Soud zkoumal, zda byl stěžovatel vystaven přímé diskriminaci na základě postižení, tedy zda s ním ve škole kvůli jeho hyperkinetické poruše a poruše školních dovedností zacházeli jinak než s žáky bez postižení způsobujícího problémové chování, kteří představují v této věci tzv. komparátor (srov. *Fábián proti Maďarsku*, č. 78117/13, rozsudek velkého senátu ze dne 5. září 2017, § 96). Podle Soudu byl stěžovatel ve srovnatelném postavení jako ostatní žáci a ředitelka a třídní učitelka s ním skutečně zacházely rozdílně. Soud tak zkoumal, jestli pro rozdílné zacházení měly objektivní a rozumné odůvodnění. Poukázal na to, že ředitelka a učitelka obdržely formální diagnózu stěžovatele až na začátku druhého roku jeho školní docházky. Soud se pak postupně zabýval všemi incidenty, které byly zmíněny ve stížnosti. Posuzoval přitom, jestli zvolené řešení vzniklých situací bylo odůvodněné. Ohledně disciplinárního postihu stěžovatele Soud poznamenal, že mu předcházelo několik neformálních snah řešit chování stěžovatele jinak, bylo relativně mírné (varování, že může být přeložen na jinou školu) a ředitelka ho vzala zpátky, když se dozvěděla o stěžovatelově diagnóze. Proto podle Soudu nešlo o nepřiměřené opatření.

K tvrzením stěžovatele o systematické šikaně ze strany učitelky Soud uvedl, že je vnitrostátní orgány odmítly. Soud nemá důvod tyto závěry zpochybňovat, protože na rozdíl od vnitrostátních orgánů sám nevyslechl dotčené osoby ani jiné svědky. S ohledem na obsah spisového materiálu a zjištění vnitrostátních orgánů ale Soud nebyl přesvědčený o tom, že by učitelka při trestání stěžovatele postupovala nepřiměřeně či dokonce se na něj zaměřila z důvodu jeho postižení nebo chování z něj pramenícího.

Soud se též zabýval incidentem, při kterém stěžovateli jedna z učitelek dala facku. Připomněl, že facka, kterou uštědří člověk v mocensky nadřazeném postavení, zvláště pokud je jejím objektem dítě, není obhájitelná, zasahuje do lidské důstojnosti a je v rozporu s článkem 3 Úmluvy (*Bouyid proti Belgii*, č. 23380/09, rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 2015, § 102–111). Navíc podle článku 8 musí státy podnikat kroky směrem k nulové toleranci násilí nebo obtěžování na školách (*F. O. proti Chorvatsku*, č. 29555/13, rozsudek ze dne 22. dubna 2021, § 91). Na druhé straně však nelze přehlédnout, že když se ředitelka školy od rodičů stěžovatele o facce dozvěděla, věci se hned zabývala a učitelku disciplinárně potrestala. Při absenci dalších informací o okolnostech incidentu Soud není v postavení, aby sankci mohl vyhodnotit jako příliš měkkou, naznačující diskriminaci.

Soud uzavřel, že z dostupných důkazů nelze dojít k závěru, že v situacích, které stěžovatel ve stížnosti popsal, ředitelka nebo třídní učitelka postupovaly způsobem, který by postrádal objektivní a rozumné odůvodnění.

3. Zda byly stěžovateli poskytnuty přiměřené úpravy

Soud se následně zabýval tím, jestli stěžovateli při výuce byly poskytnuty přiměřené úpravy. Poukázal na to, že už během prvního roku jeho školní docházky se ředitelka a učitelka se opakovaně setkávaly s rodiči, zapojily studijního poradce a snažily se najít možná řešení. V tomto období přitom ještě u stěžovatele nebyla stanovena přesná diagnóza, a tudíž ani nebylo zcela zjevné, jaké jsou konkrétní vhodné kroky. Po kumulaci problémů přišla na řadu formálnější opatření jako svolání školní komise, školní rady a uložení disciplinárního postihu. Z dostupných důkazů se však jeví, že účelem těchto kroků nebylo potrestat stěžovatele, ale spíš dát jeho chování pozitivní směr. Když se ředitelka seznámila s diagnózou stěžovatele, do měsíce představila rodičům návrh individuálního vzdělávacího plánu a zajistila mu doučování. Třebaže odmítla požadavek rodičů přesunout stěžovatele do jiné třídy, odůvodnila to zásadou mít v každé třídě jen jedno dítě se speciálními potřebami a tím, že podle odborného stanoviska by se jeho chování v jiném prostředí nezměnilo. Soud konstatoval, že tato citlivá a kontextově specifická rozhodnutí by měla spadat do prostoru školních orgánů pro uvážení. Rovněž

poukázal na to, že ve škole, kam stěžovatel následně přestoupil a s níž vyjádřil plnou spokojenost, mu byl poskytnut individuální a později kombinovaný vzdělávací plán. Také připomněl závěr vnitrostátních soudů, dle něhož problémy stěžovatele v původní škole byly do určité míry způsobeny jeho rodiči, kteří odmítali kroky navržené školou a trvali na tom, že veškeré potíže jsou zapříčiněny pouze školním personálem a jinými žáky, čímž oslabili vztah mezi dotčenými stranami.

Ve světle uvedeného tedy dle Soudu nelze tvrdit, že by ředitelka školy nebo třídní učitelka ignorovaly postižení stěžovatele a jeho speciální potřeby; naopak se jeví, že mu poskytly různé přiměřené úpravy. Soud v této souvislosti zdůraznil, že stěžovatel se choval způsobem, který měl bezprostřední negativní dopad na bezpečí a blaho jiných žáků, jakož i na jejich účinný přístup ke vzdělávání. Za této situace se ředitelka a učitelka snažily složitě vyvažovat potřeby stěžovatele a jeho spolužáků. Soud připomněl, že článek 14 Úmluvy vyžaduje přijetí úprav, které jsou přiměřené, a nikoliv všechny představitele úpravy bez ohledu na jejich nákladnost nebo praktičnost (srov. *Arnar Helgi Lárusson proti Islandu*, č. 23077/19, rozsudek ze dne 31. května 2022, § 63–64).

Soud proto rozhodl, že k porušení článku 14 ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1 nedošlo.